

UDK 811.163.42'373.46'34

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 8. XI. 2023.

Prihvaćen za tisak 9. VII. 2024.

<https://doi.org/10.31724/rihjj.50.1.3>

Snježana Husinec

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Gundulićeva 10, HR-10000 Zagreb

orcid.org/0009-0003-3419-4800

shusinec@pravo.hr

O POVIJESNOME RAZVOJU HRVATSKOGA PRAVNOG JEZIKA: REVIZIJA HRVATSKOGA PRIJEVODA OPĆEG GRAĐANSKOG ZAKONIKA

U ovome je radu prikazana analiza jezične revizije prvoga hrvatskoga prijevoda *Općeg građanskog zakonika (OGZ)* u privatnom izdanju iz 1899. godine s ciljem stjecanja novih spoznaja o povijesnom razvoju i standardizaciji hrvatskoga pravnog nazivlja i jezika. Prvi hrvatski prijevod OGZ-a od izuzetnog je značaja za povijest pravnoga jezika u Hrvatskoj. Nastao je 1853. godine, nakon što je hrvatski proglašen službenim jezikom (Vince 2002: 282). Jezičnu reviziju za izdanje 1899. proveo je ugledni hrvatski pravnik Franjo Josip Spevec, nakon što je Pravničko društvo u Zagrebu izrazilo nezadovoljstvo prijevodom te ga proglasilo jezično neprimjerenim (Spevec 1899: III). Analiza Spevecovih ispravaka pokazala je koje vrste pogrešaka je ispravljao. U svrhu utvrđivanja (ne)podudarnosti s nazivima koji su se rabili u praksi, Spevecovi prijedlozi kontrastirani su s nazivljem sudske prakse (Husinec 2020.) i časopisa *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu* (Mamić 1992.) krajem 19. stoljeća. Rezultati otkrivaju nedostatke hrvatskoga pravnog jezika i nazivlja u zakonodavnim tekstovima na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, a osobito njegov potencijal da adekvatno izrazi pojmove moderne pravne struke i znanosti.

1. Uvod

Nakon što su 1847. godine Hrvatska i Slavonija dobile autonomiju unutar Habsburške monarhije, a slijedom toga i novi narodni službeni jezik, hrvatski nije bio dovoljno izgrađen da bi zadovoljio komunikacijske potrebe u zakono-

davstvu, sudstvu i upravi. Bilo je nužno stvoriti hrvatsko pravno i političko nazivlje, koje će omogućiti nesmetano funkcioniranje javnih službi i političkog života. Postojeće je nazivlje bilo nedostatno te obilovalo različitim nazivima za iste pravne pojmove, a nedostajali su mu i nazivi za nove austrijske pravne pojmove i institute. Na poticaj Vlade iz Beča, početkom 1850-ih, nastao je četverojezični njemačko-hrvatsko-srpsko-slovenski rječnik pravno-političkog nazivlja *Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Österreichs. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe (1853)* (u daljnjem tekstu *Terminologija*) (*Terminologija* 1853: III, Mamić 1992: 7). Istovremeno, u cijeloj je Monarhiji započeo rad na prvim prijevodima najvažnijih austrijskih zakona. Među prvima službenim hrvatskim prijevodima 1853. godine tiskan je *Obći gradjanski zakonik (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch)* (Vince 2002: 413). Prema riječima Konstantina Vojnovića, profesora na Pravnom fakultetu u Zagrebu, taj je zakon bio „od najzamašnjeg dosega za Ugarsku i Hrvatsku” (1877: 248).

Izradom prvog njemačko-hrvatskoga rječnika pravno-političkog nazivlja i prvih prijevoda najvažnijih austrijskih zakona hrvatski je jezik bio obogaćen brojnim novim stručnim i znanstvenim nazivima, a mnogi pojmovi i instituti austrijskoga prava po prvi su puta dobili svoje hrvatske nazive. Time je stvorena osnova hrvatskoga pravnog nazivlja, koje je tada bilo spremno krenuti u praktičnu uporabu i biti društveno prihvaćeno (Mamić 1990: 148).

2. Hrvatski pravnici o potrebi za revizijom hrvatskoga pravnog nazivlja i prvih prijevoda austrijskih zakon

O zadovoljstvu stručne javnosti novim nazivljem nastalim 1850-ih godina saznajemo tek dva desetljeća kasnije iz rasprava objavljenih u časopisu *Mjesečnik* Pravničkoga društva u Zagrebu, koji je počeo izlaziti 1875. godine. U *Mjesečniku* su se vodile opsežne polemike o jeziku prava, a napose nazivlju. Te rasprave otkrivaju da hrvatska stručna javnost nije bila zadovoljna nazivljem stvorenim 1850-ih godina, kao niti hrvatskim jezikom prava uopće. Niz pravnih stručnjaka, među kojima su najistaknutiji bili profesori Pravnog fakulteta u Zagrebu Franjo Josip Spevec, Josip Šilović, Luka Marjanović, Ivan Strohal i Kon-

stantin Vojnović, smatra da je nazivlje nedostatno i neadekvatno te nije u skladu sa suvremenim razvojem pravne znanosti. Primjećivali su, također, jak njemački utjecaj na sintaksu u hrvatskim pravnim tekstovima i nejasnoću pravnih naziva (Husinec 2020: 125-126, 135). Slažu se da je prve prijevode zajedničkih zakona potrebno revidirati zbog brojnih pogrešaka, nepreciznosti i nedosljednosti, kako bi ih se uskladilo s normom i duhom hrvatskog jezika (isto 125-138).

Svojim angažmanom u polemikama o jeziku isticao se Franjo Josip Spevec, pravni stručnjak, veliki rodoljub i istaknuti unionistički političar, koji je bio uvažen u Hrvatskoj i u svijetu. Bio je jedan od najagilnijih zastupnika u Hrvatskome saboru, a od 1894. do 1906. i njegov potpredsjednik. Spevec je bio iznimno aktivan, a kasnije i počasni član Pravničkoga društva u Zagrebu (F. J. Spevec: *Njegov život i rad*: 18, 20).

Spevec se uključuje i u raspravu o potrebi za jezičnom revizijom prijevoda zajedničkih zakona. Poput svojih kolega ističe postojanje različitih pogrešaka, nejasnoću pravnih naziva i nerazumljivost prvih prijevoda (Husinec 142–145). Tadašnji pravници upozoravaju na krupne pogreške osobito u prijevodu *Općeg građanskog zakonika* (Vojnović 1877: 248; Spevec 1997: 188–189). Vojnović (1877: 249) primjećuje pogrešne odabire hrvatskih ekvivalenata za austrijske nazive, kao i povremena ispuštanja koja uzrokuju kriva tumačenja. Jednako kao i Spevec, predlaže da se OGZ revidira i isprave pogreške (Vojnović isto; Spevec 1997: 189-190). Godine 1897. Pravničko društvo traži od Kraljevske zemaljske vlade tiskanje novog službenog izdanja, koje bi u potpunosti sadržajno odgovaralo izvorniku i u kojem bi službeno bile ispravljene jezične pogreške (Spevec 1899: III). Međutim, kako je to bilo doba mađarizacije, novo službeno izdanje nikada nije ugledalo svijetlo dana (Spevec 1899: III). Spevec tada prihvaća ponudu knjižare Lav Hartman (Kugli i Deutsch), te 1899. godine uređuje novo privatno izdanje i u njemu ispravlja pogreške dotadašnjih izdanja (isto).

U predgovoru izdanju OGZ-a iz 1899. Spevec iznosi kako se prihvatio zahtjevnog posla revizije OGZ-a jer su ga brinule pogreške koje je nalazio u svim dotadašnjim izdanjima (Spevec 1899: III–IX). Ističe kako su ispuštene cijele izreke ili pojedine riječi, da se dodavalo i ono čega nema u originalu, zatim da su mnogi izrazi i dijelovi članaka bili nerazumljivi ili imali pogrešan smisao. Uočava također probleme polisemije i sinonimije, kao i zastarjelo nazivlje. Ističe da nije bilo moguće sve ispraviti jer je pogrešaka tako mnogo da „bi inače svaka

riječ morala imati svoju opasku” (Spevec 1899: VII). Navodi da je zakon ispravljao uspoređujući ga s njemačkim tekstom, ali i sa češkim i poljskim prijevodima. Ispravke je unosio u obliku bilježaka ispod članaka jer je smatrao da privatno izdanje nije ovlašteno ispravljati pogreške u tekstu (Spevec 1899: VII–IX).

3. Analiza jezične revizije službenog hrvatskog prijevoda *Općeg građanskog zakonika (OGZ-a)*

3.1. Cilj i metodologija istraživanja

Prikazano istraživanje imalo je za cilj analizu jezične revizije prvog hrvatskog prijevoda *Općeg austrijanskog građanskog zakonika* u privatnom izdanju iz 1899. godine koju je proveo istaknuti profesor prava Franjo Josip Spevec. Analizom Spevecove jezične revizije, koja je provedena više od četiri desetljeća nakon stvaranja osnove nazivlja i prvog prijevoda OGZ-a, dakle, nakon što su i nazivlje i prijevod prošli višegodišnju verifikaciju struke, dobiva se novi uvid u proces standardizacije hrvatskoga pravnog nazivlja.

Istraživanje je odgovorilo na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koliko ispravaka je Spevec unio?
2. Koje vrste prevoditeljskih pogrešaka je ispravio?
3. Koje vrste pogrešaka prevladavaju te što nam to govori o razvoju pravnog nazivlja i jezika?
4. Podudara li se nazivlje koje je Spevec predložio s onime koje je u to doba pravna struka upotrebljavala u praksi?

U svrhu dobivanja rezultata provedene su kvantitativna i kvalitativna analiza. U prvom koraku Spevecovi ispravci ekstrahirani su iz OGZ-a, analizirane su njihove značajke te su klasificirani u šest kategorija. Usljedila je kvantitativna analiza kako bi se utvrdilo koje vrste prevoditeljskih pogrešaka prevladavaju. Pogreške svake kategorije nadalje su podijeljene u potkategorije i utvrđeni njihovi uzroci.

U posljednjoj fazi analize nazivlje koje je Spevec predložio kontrastirano je s nazivima koje je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće upotrebljavala pravna struka,

kako bi se utvrdilo jesu li prijedlozi bili u skladu s praktičnom upotrebom pravne struke na kraju 19. stoljeća. Kao usporedni korpus korišteni su rezultati ranijih istraživanja nazivlja u kazalu časopisa *Mjesečnik* Pravničkoga društva u Zagrebu (Mamić 1992.) te nazivlja sudske prakse (Husinec, 2020).

3.2. Rezultati analize ispravaka OGZ-a

Kvantitativna analiza pokazala je da je Spevec ispravio ukupno 260 prevoditeljskih pogrešaka. Ispravci i komentari pronađeni su u bilješkama ispod članaka. Pogrešan izraz u tekstu označavan je zvjezdicom, što daje čitatelju mogućnost da uspoređi prvi prijevod i novi prijedlog. Spevec je katkad, nakon ispravka određenog naziva u jednom članku OGZ-a, ispravljao isti naziv u više članaka koji su slijedili (npr. *posebnički/o pravo/zalog/osoba* itd. u *privatni/o pravo/zalog/osoba* itd. u § 1., § 1321., § 1454. itd.). Katkad u bilješci čitatelja samo usmjerava na prethodno uneseni ispravak istog naziva u ranijem članku (npr. *dio zakoniti* ispravlja u *nužni dio* u § 762. , a u § 764. stavlja bilješku „Vidi opasku prije § 762. To vrijedi i za slijedeće §§” (OGZ 1899: 238)). Često uz ispravak pogreške navodi i njemački izraz iz izvornika.

Kvalitativna analiza, u okviru koje su pogreške promatrane s obzirom na njihove značajke, otkrila je šest tipova prevoditeljskih pogrešaka: 1. terminološke, 2. terminološko-semantičke, 3. sintaktičke, 4. gramatičke, 5. ispuštanja i 6. dodavanja. Pogreške su zatim svrstane prema svojim značajkama u određenu kategoriju/tip. U 43 bilješke Spevec ne ispravlja prijevod, već u bilješci navodi njemački izraz iz izvornika bez navođenja hrvatskoga prijevodnog ekvivalenta. Može se zaključiti da takve prijevode smatra neadekvatnim, iako ih ne ispravlja. Vrlo vjerojatno dodavanjem njemačkog izraza iz izvornika želi upozoriti čitatelja na oprez pri tumačenju prijevoda te potaknuti na razmatranje njegove (ne)adekvatnosti. Budući da ovdje nema ispravaka u smislu ponuđenog hrvatskog ekvivalenta, ove bilješke nisu uključene u analizu.

Značajno je da uvjerljivo prevladavaju pogrešno upotrijebljeni i neprimjereni hrvatski nazivi koji čine čak 72 % ukupnih ispravaka, a 8 % nazivi koji semantički ne odgovaraju njemačkim nazivima u izvorniku. Takav podatak pokazuje da Spevec neprimjereni upotrijebljeni nazivlje smatra glavnim nedostatkom tog prijevoda. Budući da nije ispravljao sve, veliki broj terminoloških korekcija

potvrđuje njegov stav da je nazivlje potrebno žurno popraviti. Leksički elementi prenose značenje te je njihova pogrešna uporaba pogubna za tumačenje pravnih pojmova i instituta, a dovode i do neželjenih pravnih učinaka.

Bitno manji broj, tek 6,5 %, su sintaktičke pogreške. Ispušteni izrazi koji u izvornom njemačkom tekstu postoje, a u hrvatskom su izostavljeni te time narušavaju sadržajnu i jezičnu cjelovitost prijevoda, čine 6,2 % ispravaka. Na osam mjesta (3 %) Spevec je pronašao dodavanja izraza tekstu za koje je zaključio da su suvišni i ne postoje u izvorniku.

Tablica 1. Vrste i broj pogrešaka

VRSTE POGREŠAKA	BROJ POGREŠAKA	%
Terminološke	187	72
Terminološko-semantičke	21	8
Sintaktičke	17	6,5
Gramatičke	11	4,3
Ispuštanja	16	6,2
Dodavanja	8	3
UKUPNO	260	
Bilješke s njemačkim izrazima bez predloženog hrvatskog ekvivalenta	43	

A) Terminološke pogreške

Terminološkim pogreškama u ovom se radu smatraju neadekvatni hrvatski nazivi za nazive iz izvornog teksta. Analizom terminoloških pogrešaka, koje Spevec ispravlja, uočena su četiri tipa:

1. Zastarjeli nazivi

Najbrojniji su zastarjeli nazivi koji su do kraja 19. stoljeća već zamijenjeni suvremenijim ili preciznijim. Tako Spevec *posebničko pravo* ispravlja u *privatno pravo* (njem. ‘Privat-Recht’ §. 1.), *posebne osobe* u *privatne osobe* (njem. ‘Privat-Personen’ § 230.), a za *sud zločinstveni* predlaže kazneni sud (njem. ‘Criminal-Gericht’ § 1339.)¹ itd.

¹ Kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekršajih stupio je na snagu 1853. godine, a naziv *kazneni poslovi* je u upotrebi sudova već od 1870-ih godina (Husinec 2020: 188), *zločinstveni* se nije koristio, pa

Određene nazive Spevec zamjenjuje alternativnim, prihvaćenijim nazivima u svakodnevnoj praksi pravnih stručnjaka. Izraz *u istom koljenu* zamjenjuje izrazom *u tazbini* (njem. ‘*verschwägert*’ §.594.) itd.

Osim toga Spevec se ne slaže s prevoditeljskim rješenjima za latinske nazive te često hrvatske nazive za određene pravne pojmove zamjenjuje latinskim ekvivalentima – za *uzapti predlaže sekvestrira* (njem. ‘*Sequestration*’ § 471.), za *obveza nerazdjeljiva* preferira *korealnost* (njem. ‘*Corealität*’ § 891.) itd.²

Važno je naglasiti da su se svi navedeni nazivi do danas zadržali u upotrebi, što potvrđuje ispravnost Spevecovih odabira, odnosno njihovu primjerenost za označavanje pojmova koje imenuju.

Zanimljiv je primjer naziva *bludnja* za njem. ‘*Irrtum*’ u složenici ‘*Rechtsirrtum*’ (§ 1431.), koji u ispravku nije zamijenjen modernijom riječju *zabluda*, već se *zabluda* navodi u zagradi kao alternativa (§ 1431.). Možemo pretpostaviti da su *bludnje* i *zablude* nazivi koji su krajem 19. stoljeća supostojali. U upotrebi se ipak zadržao naziv *zabluda*.

Primijećeno je, međutim, da Spevec naziv *sudovnik*, koji 1853. uvodi *Terminologija* za njem. ‘*Gerichtsordnung*’, pogrešno ispravlja u *sudski postupak* (npr. § 163., 450., 461. itd). Kasnije uz *sudski postupak* u zagradi navodi *postupnik* kao da se radi o dva istoznačna naziva (§ 1001., 1391. itd.), pri čemu je *sudski postupak* ekvivalent za njem. ‘*Gerichtsprozeß*’, a *postupnik* odgovara značenju naziva ‘*Gerichtsordnung*’.

2. Upotreba riječi općeg jezika umjesto pravnih naziva

Spevec ispravlja riječi ili izraze općeg jezika koje su u službi pravnih naziva. Naime, 1850-ih u nedostatku primjerenih pravnih naziva za pojmove austrijskog prava uzimale su se riječi i izrazi općeg jezika. Budući da su do kraja 19. stoljeća stvoreni mnogi neologizmi za pravne pojmove, kojih 1850-ih godina još nije

je Spevec neprihvaćeni naziv *sud zločinstveni* za *kazneni sud* mijenjao novim te time usklađivao nazivlje OGZ-a s tadašnjom praksom.

² Svjesni potrebe za izgradnjom hrvatskog pravnog jezika prvi prevoditelji austrijskih zakona vodili su se načelom uzimanja riječi iz hrvatskoga narodnog govora, a izbjegavali posuđenice (Husinec 2020: 117). Spevec je ipak davao prednost latinskim nazivima.

bilo (Husinec 2020: 385), Spevec predlaže njihovu upotrebu. Na primjer *kada se uživaju koristi* zamjenjuje sa *služnosti uživanja* (njem. ‘Fruchtniessung’ § 518.), *prava isključiti inoga od kupovanja* nazivom *prava otkupa* (njem. ‘Einstandsrecht’ § 1141.), a izraz *prije nego rok mine* izrazom *prije dospjetka tražbine* (njem. ‘vor dem Verfall der Forderung’ §. 459.). Zanimljivo je da je hrvatski naziv *tražbina* za njem. ‘Vorderung’ postojao već 1850-ih (Husinec 2020: 115 i 444), a prevoditelji OGZ-a također ga koriste u tekstu istog članka, no nije upotrijebljen u svezi s imenicom *dospjetak*. Nazivi *služnosti uživanja* i *tražbina* ostala su u upotrebi i dio su i današnjeg suvremenog pravnog nazivlja.

Spevec također pokazuje da su se u prijevodu OGZ-a 1850-ih pogrešno upotrebljavale neke riječi općeg jezika. Na primjer *nestanovito* se koristilo umjesto *neodređeno* (njem. *unbestimmt*, § 869.), *osobita* umjesto *posebna* (njem. *besondere*, § 1006. i 1008.), itd.

Pri zamjeni riječi općeg jezika Spevecu su se potkrale neke pogreške, vjerojatno u nastojanju da bude što vjerniji izvorniku kao i pod utjecajem njemačkog jezika na kojem je i sam školovan. U § 1151. u izrazu *Ako se tko obvezuje, da će učiniti kakovu uslugu ... , uslugu* za njem. ‘Dienstleistung’ ispravlja u *službu*, pri čemu se imenica ‘Dienst’ uobičajeno prevodi nazivom *služba*, a ‘Dienstleistung’ kao *usluga*.³

3. Upotreba istog naziva za dva različita njemačka naziva (polisemija)

U tekstu OGZ-a Spevec nailazi na hrvatske nazive koji se upotrebljavaju za dva ili čak više različitih njemačkih pojmova. Kako bi tekst učinio jasnim i preciznim, na tim mjestima uvodi primjerenije nazive. Na primjer, u dvočlanom nazivu *zakoniti drug* za njem. ‘Ehegatte’ pridjev *zakoniti* ispravlja u *bračni*, a u nazivu *dio zakoniti* za njem. ‘Pflichttheil’ u *nužni dio*⁴, iako, kao što sam kaže: „Bolje bi bilo dužni dio” (1899: 227). Time ispravlja i nedosljednosti u prijevodu. Pridjev *zakoniti* zadržava za njem. ‘rechtsmäßig’ (§ 316) i ‘gesetzlich’ (§ 376).

³ Moguće je da pomutnju unosi *Terminologija*, kada *službu* predlaže za *Dienst* (kako i treba biti), ali i kao slovenski ekvivalent za *Dienstleistung*.

⁴ Oba naziva zadržala su se u upotrebi.

Za množinski oblik imenice *ugovor* – *ugovori*, kojim OGZ prevodi nazive ‘Unterhandlungen’ i ‘Verabredungen’, predlaže *pregovori* ili *pogađanja* za prvi (§ 861.), a *uglavci* za drugi (§ 898.). Riječ *oblast* za njem. ‘Behörde’ i ‘Befugnis’, zadržava za ‘Behörde’, a za ‘Befugnis’ uvodi semantički primjereniju *ovlast* (§ 1028.).

4. Upotreba više različitih hrvatskih naziva za isti njemački naziv (sinonimija)

Spevec primjećuje da su se u OGZ-u događale i omaške upotrebe više različitih hrvatskih naziva za isti njemački naziv. Nastoji to popraviti i ujednačiti. Nalazi nazive *gospodarstvo* i *obrta* za njem. ‘Gewerbe’ te zadržava samo *obrta* (§ 505.). Zbrka postaje još veća kad uočava da se *obrta* pogrešno rabi za njem. ‘Verkehr’ (§ 1048.). U tom značenju Spevec ga zamjenjuje imenicom *promet*, što je u skladu sa suvremenom upotrebom.

Primjećuje i nedosljednost u prevođenju prvog dijela imeničkih složenica s ‘Pflicht-’ u ‘Pflichttheil’ i ‘Pflichterben’ (§ 762). Prvi se prevodi kao *dio zakonniti*, a drugi kao *nužni nasljednici*. Iako Spevec smatra da bi preferirani termin trebao biti *dužni*,⁵ ipak se odlučuje za *nužni* (1899: 238), vjerojatno ne želeći mijenjati prihvaćeni naziv. Budući da su se upravo ti nazivi zadržali u upotrebi, Spevec je, čini se, donio ispravne odluke.

Velika terminološka pomutnja vlada i oko hrvatskih naziva *pogodba* i *ugovor* za njemački ‘Vertrag’. Iako prevladava *pogodba*, u više članaka postoji *ugovor*, dijelom za različite, a dijelom i za iste njemačke nazive. OGZ u članku 1177. govori o *pogodbi ortačkoj* za njem. ‘Gesellschaftsvertrag’, a u članku 1176. za isti njemački naziv uzima cijeli izraz *ugovor među ortacima*. Spevec ovdje izbacuje *ugovor među ortacima* jer se ‘Gesellschaftsvertrag’ na tom mjestu u izvorniku ne spominje. U ispravku članka 1091. naziv *pogodba* mijenja u *ugovor*.⁶

⁵ Spevecov komentar da bi najprimjereniji prijevod za *Pflicht-* bio *dužni* potvrđuje njegovu težnju da se vjerno drži izvornika.

⁶ Više o *pogodbi* i *ugovoru* u sljedećem poglavlju.

B) Terminološko-semantičke pogreške

U skupinu terminološko-semantičkih pogrešaka svrstani su pravni nazivi koji semantički nisu podudarni s nazivima iz izvornika. Uzroci takvih pogrešaka najvjerojatnije su nedovoljna preciznost i omaške nastale uslijed nedovoljne koncentracije na izvornik.

1. Omaške

Prvoj skupini pripada vjerojatna omaška *zakoniti postupak* za ‘gerichtliches Verfahren’, (Cesarski patent, Članak IX), koji Spevec pravilno ispravlja u *sudski postupak*. Također dvočlani naziv *zakoni politički* za njem. ‘Militär-Gesetze’ ispravlja u *zakoni vojnički* (§ 54), a pogrešni naziv *bludnja zakonom* (‘Rechtsirrtum’) mijenja nazivom *bludnja o pravu* (§ 1431).

Katkad omaška seže tako daleko da je odabran naziv potpuno suprotnog značenja, kao npr. *zakonit* umjesto *nezakonit* u dvočlanim nazivima ‘uneheliche Eltern und Kinder’ (§ 165.) ili *imovina nepokretna* umjesto *imovina pokretna* za njem. ‘das bewegliche Vermögen’ (§ 227.). Spevec također nalazi pogrešan naziv *osiguranik* za njem. ‘Versicherer’ i mijenja ga u *osiguratelj* (§ 1291.).

2. Nepreciznosti

Spevec ispravlja i terminološke nepreciznosti kao npr. upotrebu naziva *oporučitelj* – osoba koja ostavlja imovinu u nasljedstvo putem oporuke za njem. ‘Erblasser’ (§ 536) u *ostavitelj* – osoba koja ostavlja nešto u nasljeđe, bilo putem oporuke ili zakonskim nasljeđivanjem, što odgovara značenju njem. ‘Erblasser’ (§ 536).⁷ U članku 647. dodaje i komentar: „Ne mora biti baš oporučitelj.” (1899: 208). U praktičnoj upotrebi ipak je prevladao naziv *oporučitelj*, koji se zadržao do danas. Naziv *ženidba*, kojim se u članku 46. pogrešno prevodi ‘Eheverlobnis’, mijenja odgovarajućim hrvatskim ekvivalentom *vjeridba* i u zagradi navodi

⁷ Creifelds Rechtswörterbuch (2004: 406) i Opći pravni rječnik (2006 : 703).

alternativni naziv *zaruke* (§ 46).⁸ Nije mu prihvatljiv niti prijevod *hraniti* za ‘*Verpflegung*’ (§ 151.). Smatra da je adekvatan prijevod *uzdržavanje* te u bilješci daje opsežno obrazloženje u kojem pojašnjava da je *hrana* ‘Kost’, dok je *Verpflegung* „opsežniji pojam, a znači isto, što i uzdržavanje u užem smislu, dočim je uzdržavanje u širem smislu identično s odgojem” (1899: 57) (kako je i objašnjeno u samom OGZ-u, § 672.). Pogrešno odabran naziv *skrbnik* za ‘Vormund’ ispravljaja pravilno u *tutor* (§ 166.) jer ‘Vormund’ u austrijskom pravu označava osobu koja skrbi za maloljetnika, dok se ‘Curator’, ili na hrvatskom *skrbnik*, postavlja radi brige za drugu osobu u slučaju tjelesnih ili duševnih poteškoća (OGZ §. 188; Husinec, 2020: 442 i 444).⁹ Ovdje su prevoditelji, čini se, bili vrlo neoprezni jer oba naziva jasno definira sam OGZ u 4. poglavlju „O tutorstvu i skrbništvu” (§§ 187. – 189.). Ispravnost Spevecovih izbora potvrđuje i činjenica da se isti nazivi za iste pojmove upotrebljavaju i u suvremenom pravnom jeziku.

C) Sintaktičke pogreške

U tekstu OGZ-a nalaze se i raznolike sintaktičke pogreške. Riječ je uglavnom o nepodudarnostima s izvornikom, zastarjeloj sintaksi ili kršenju sintaktičke norme hrvatskoga jezika.

1. Nepodudarnosti s izvornikom

Primjer nepodudarnosti s izvornikom je pogrešno upotrijebljeni veznik, što utječe i na semantiku rečenice. Umjesto *no* koji izražava opreku, Spevec uzima sastavni veznik *i* kako bi se izrazila potreba za oba uvjeta, u skladu s izvornikom.

Ali ako je određeni platac platio uredno, no u većem iznosku nego je bio dužan uputiocu ...

mijenja u

⁸ Ovdje je riječ o nedosljednosti u prevođenju jer se u članku 45. *vjeridba* već upotrebljava za *Eheverlobnis*.

⁹ Instituti tutorstva i kuratorstva (skrbništva) su slični, ali ih rimsko pravo, pa tako i austrijsko, čije temelje čini rimsko pravo, razlikuju (Mamić 1990: 71; Husinec 2020: 442, 444).

Ali ako je određeni platac platio uredno, i u većem iznosku nego je bio dužan uputiocu ...

(njem. ‘hat er hingegen die auf sich genommene Zahlung in gehöriger Art, und in einem größeren Vertrage als er dem Assignanten schuldig war, geleistet, ...’) (§ 1409.)

U želji da se što vjernije drži izvornika i bude što precizniji Spevec katkad u izražavanju i sam pretjera te učini prijevod toliko doslovnim, da je izraz, iako hrvatski, više u skladu s njemačkim načinom izražavanja.

*... od dana kad mu **je pripalo** nasljedstvo.*

mijenja u

*... od dana **pripada** nasljedstva.*

(njem. ... ‘von dem Tage des Erbanfalles.’) (§ 691.)

2. Zastarjela sintaksa

U nekim člancima tekst treba uskladiti sa sintaksom na kraju 19. stoljeća. Tamo gdje smatra da je potrebno, Spevec preferira doslovne prijevode. U sljedećem primjeru zadire u sintaksu postojećeg prijevoda, a i izbor riječi. Izbacuje arhaični prilog *glede*, a općejezični izraz *uzima se da* ispravlja s *pretpostavlja*, što odgovara izvorniku, formalnije je i uobičajeno u pravnom izričaju.

Glede služnosti zemljišnih uzima se da su dva posjednika zemljišta ; ...

mijenja u

Služnosti zemljišne pretpostavljaju dva posjednika.

(njem. ‘Grunddienstbarkeiten setzen zwei Grundbesitzer voraus.’) (§ 474.)

3. Usklađivanje sa sintaktičkom normom hrvatskoga jezika

S druge strane, kad doslovni prijevod zvuči njemački do te mjere da rečenicu čini nerazumljivom i krši sintaktička pravila hrvatskoga jezika, Spevec interve-

nira. Kako bi osigurao da prijevod bude razumljiviji, u skladu s normom i u duhu hrvatskoga jezika u sljedećem primjeru uvodi složenu rečenicu.

Ohranjiva sredstva držaoca suprot više stičućih se tražilaca posjeda.

mijenja u

Kako da se osigura držalac, kad više njih traži stvar od njega.

(njem. ‘Verwahrungsmittel des Inhabers gegen mehrere zusammentreffende Besitzwerber’) (§ 348.)

Primjeri sintaktičkih intervencija otkrivaju i Spevecovu dilemu oko toga koliko prijevod treba biti vjeran izvorniku. Izuzetno mu je stalo da hrvatski tekst bude semantički i terminološki precizan i točan odraz izvornika. Uviđa, ipak, da previše doslovan prijevod često nije u duhu hrvatskoga jezika.¹⁰ U nekim slučajevima, međutim, i kod njega prevlada duboko ukorijenjen osjećaj za njemački jezik, koji je kod hrvatskih intelektualaca prisutan još na kraju 19. stoljeća,¹¹ te se udaljuje od prirodnoga hrvatskog izričaja. U članku 691. mijenja dio rečenice: *od dana, kada mu je pripalo nasljedstvo u od dana pripada nasljedstva* (‘von dem Tage des Erbanfalles’).

D) Gramatičke pogreške

Gramatičkim pogreškama ovdje se smatraju svi ostali primjeri u kojima se krše jezična pravila hrvatskoga jezika. Spevec nalazi pogrešne zamjenice, prijedloge, priloge, veznike, mijenja glagolska stanja, glagolske načine itd. Iz primjera je vidljivo da je motiviran isključivo usklađivanjem prijevoda s izvornikom. Katkad je riječ o nepreciznoj ili potpuno pogrešno odabranoj riječi, u nekim primjerima bira drugu riječ istog značenja, dok u drugima teži doslovnom prijevodu pod svaku cijenu te u konačnici prijevod odiše više duhom njemačkoga nego hrvatskog jezika.

¹⁰ Šarčević (2000: 36) smatra da Spevecova nastojanja da popravi kvalitetu ciljnog jezika prijevoda u svrhu bolje razumljivosti teksta svakako predstavljaju odmak od doslovnog prevođenja.

¹¹ Tadašnji intelektualci u Hrvatskoj mahom su školovani, a često i odgajani na njemačkome jeziku (Marjanović 1897: 124; Gruber 1911: 47).

1. Ispravak upitne zamjenice

Kakovi zastarjeli predmeti

mijenja u

Koji zastarjeli predmeti

(njem. ‘**Welche** Gegenstände ...’) (§ 455.)

2. Ispravak pogrešnog prijedloga

... a što god je potrošio iz svoje imovine da stupi u nasljedstvo ili u zaostavštinu, ...

mijenja u

... a što god je potrošio iz svoje imovine da stupi u nasljedstvo ili na zaostavštinu,...

(njem. ‘... alles hingegen, was er aus dem Seinigen auf die Antretung der Erbschaft oder **auf** die Verlassenschaft verwendet hat ...’) (§ 1280.)

3. Ispravak glagolskoga stanja

Po pravu na služnosti obvezuje se

mijenja u

Po pravu na služnosti biva obvezan ili obvezan je

(njem. ‘Durch das Recht der Dienstbarkeit **wird** ein Eigentümer **verbunden**’) (§ 472.)

Ovdje se Spevec slijepo drži izvornika i korigira postojeći prijevod mijenjajući refleksivni glagol u pasivni oblik, iako je u hrvatskom jeziku na ovom mjestu sasvim prihvatljiv glagol *obvezati se* u aktivu.

E) Ispuštanja

Spevec nailazi na članke u kojima su neki dijelovi iz izvornika neprevedeni. Nedostaju im čitave zavisne rečenice, neki izraz ili dio informacije kojom se

definira određeni pravni institut ili pojam. Ispušteni su i latinski nazivi koje izvornik navodi uz njemačke pravne nazive.

1. Ispuštanje dijela sadržaja članka

Ako se stvar, koja je dana u uporabu, može upotrebiti, a da se dalje ne obrađiva, tad pogodba uporabna jest pogodba o najmu; ali ako se stvar uživati može samo marljivošću i trudom, zove se pogodba zakupna.

mijenja u

Daju li se istim ugovorom stvari jedne i druge vrste zajedno u uporabu, tada valja prosuđivati ugovor po naravi glavne stvari¹².

(njem. ‘Werden durch einen Vertrag Sachen von der ersten und zweiten Art zugleich in Bestand gegeben; so ist der Vertrag nach der Beschaffenheit der Hauptsache zu beurtheilen.’) (§ 1091.)

Spevec ovdje inzistira na doslovnom prijevodu izvornika i odbacuje slobodno interpretiranje sadržaja izvornog teksta kao i izostavljanje bitne informacije.

2. Ispuštanje dijela informacije koja definira institut ili pojam

Ako je više djece, razdjeljuju nasljedstvo po broju svojem.

Nedostaje **na jednake dijelove**.

(njem. ‘Mehrere Kinder theilen die Erbschaft nach ihrer Zahl **in gleichen Theilen**.’) (§ 739.)

3. Ispuštanje latinskih naziva

Pogodbom ustupnom postaje nova obveza samo među ustupnikom i ustupovnikom; ali ne među ovim posljednjim i dužnikom ustupljenim.

Dodaje latinske nazive.

*Pogodbom ustupnom postaje nova obveza samo među ustupnikom (**ceden-***

¹² Ovo je jedan od članaka u kojima ispravlja naziv *pogodba* u *ugovor* za njem. ‘Vertrag’.

tom) i ustupovnikom (cesijonarom)

(njem. ‘Durch den Abtretungsvertrag entstehe nur zwischen dem Ueberträger (**Cedent**) und dem Uebernehmer der Forderung (**Cessionar**) ...’) (§ 1395)

4. Spevec kratiti

Spevec također odlučuje kratiti na mjestu gdje smatra da je u hrvatskome jeziku to opravdano. Krati prijevod njemačke dublete *vom Grund und Boden*, koja je u OGZ-u prevedena *od zemljišta i poda*, u *od zemlje*.

... ostaju dotle nepokretna imovina, dok nisu rastavljene od zemljišta i poda

mijenja u: od zemlje

(njem. ... *bleiben solange ein unbewegliches Vermögen, als sie nicht von Grund und Boden abgesondert worden sind.*) (§ 295)

Budući da su prema *Općem pravnom rječniku* (2006: 608) nekretnine „zemljišta i sve ono što je sa zemljištem trajno povezano, bilo mehanički, bilo organski”, može se ustvrditi da je Spevec bio u pravu.

F) Dodavanja

U prijevodu Spevec nalazi i neka pojašnjenja kojih u izvorniku nema i smatra ih suvišnim ili čak netočnim. Katkad sužavaju značenjsko polje njemačkog naziva ili nepotrebno naglašavaju uvjet. Drugdje je u pitanju zastarjeli način izražavanja.

1. Nepotrebno dodavanje pojašnjenja

O nasljedovanju zakonitom ili neoporučnom ...

(njem. ‘Von der gesetzlichen Erbfolge’) (§ 727)

Spevec komentira da je *neoporučnom* bez potrebe dodano. Naime, svakom pravniku je poznato da je *nasljedovanje zakonito* različito od onog na temelju oporuke.¹³

2. Dodatak sužava značenje njemačkog naziva

... *određeno godišnje plaćanje u novcu* ...

(njem. ‘... eine bestimmte jährliche Entrichtung’) (§ 1284)

Spevec pojašnjava da *Entrichtung* ne mora biti plaćanje u novcu (1899: 410)

3. Zastarjeli način izražavanja

*Nasljedni daćnik ne može iskati, da mu se otpusti dio taj; doklegod uzbude dio dobra **kakovog**, koje je ustupljeno uz nasljednu daću, dužan je on plaćati ustanovljenu nasljednu daću.*

(njem. ‘Ein Erbzinsmann hat auf einen ähnlichen Erlaß keinen Anspruch ; er muß, so lange ein Theil des Erbzinsgutes vorhanden ist, den festgesetzten Erbzins voll entrichten.’) (§ 1134)

Spevec smatra da je dodavanje odnosne zamjenice *kakovog* nepotrebno i, dapače, da „smeta” (1899: 361). Riječ je o načinu izražavanja iz ranijih desetljeća.

4. Rezultati kontrastivne analize nazivlja koje Spevec predlaže u OGZ-u i nazivlja u pravnoj praksi

S ciljem utvrđivanja usklađenosti nazivlja koje je predložio Spevec u OGZ-u s praktičnom upotrebom struke i suvremenom znanošću na kraju 19. stoljeća predloženi nazivi kontrastirani su s nazivljem koje se u to doba upotrebljavalo u kazalu časopisa *Mjesečnik* Pravničkoga društva u Zagrebu (Mamić 1992.) i nazivljem koje je u isto vrijeme upotrebljavala sudska praksa (Husinec 2020). S obzirom na ograničenost usporednog korpusa nije bilo moguće pronaći sve nazive koje Spevec predlaže, no usporedbe koje su bile moguće dovoljne su za donošenje relevantnih zaključaka.

¹³ Zakon o nasljeđivanju koji je danas na snazi u Republici Hrvatskoj jasno formulira način na koji se stječe nasljedno pravo: „Nasljedno se pravo stječe ... na temelju oporuke ili na temelju zakona.” (Zakon o nasljeđivanju, Članak 4, stavak 3). <https://www.zakon.hr/z/87/Zakon-o-naslje%C4%91ivanju>.

Analizom je utvrđeno da je Spevec:

a) Osvremenio nazivlje zamjenjujući zastarjele nazive (uglavnom one iz 1850-ih) i riječi općeg jezika nazivima iz svakodnevne prakse na kraju 19. stoljeća. Slijedi nekoliko primjera.

– *posebnički* → *privatni*

Mamić (1992: 134) potvrđuje da je u praksi naziv *privatni*, koji je sustavno uveo Kazneni postupnik, istisnuo i zamijenio *posebnički*, koji je 1850-ih godina uvela *Terminologija* za njemačke složenice s ‘Privat-’. U skladu s time postupa i Spevec kada ispravlja pridjev *posebnički* u dvosložnim nazivima u *privatni*.

– *uzaptiti/uzapćenje* → *sekvestrirati/sekvestracija*

Glagol *uzaptiti* turskog je porijekla i uveden je u hrvatski pravni jezik 1850-ih kako bi zamijenio latinizam *sekvestrirati*. Analiza sudskih dokumenata (Husinec 2020: 225) dokazuje da je imenica *uzapćenje*, koje su skovali kreatori *Terminologije* od *uzaptiti* (Zore 1893: 187), u sudskoj praksi supostojala sa stranim nazivom *sekvestracija* tijekom većeg dijela druge polovice 19. stoljeća. No *uzapćenje* se 1890-ih više ne javlja. Dominantni naziv u pravnoj komunikaciji postao je *sekvestrirati* (isto). Spevec je, dakle, prepoznao naziv koji je zastarijevao te ga zamijenio šire prihvaćenim.

– *obešteta* → *naknada*

Imenica *naknada* kao i glagol *naknaditi* u upotrebi su sudske prakse od 1870-ih pa sve do kraja stoljeća (Husinec 2020: 329). *Obezštetu* predlaže *Terminologija*, također za ‘Schadloshaltung’ (Mamić 1992: 99), no stručna javnost je ne prihvaća. Ovaj primjer također potvrđuje da Spevec terminološki usklađuje tekst OGZ-a sa suvremenom jezičnom upotrebom.

b) Rješavao polisemiju i sinonimiju usklađujući se s pravnom praksom krajem 19. stoljeća

Spevec katkad uspijeva riješiti slučajeve polisemije i sinonimije, no tamo gdje to još nije riješeno u praktičnoj upotrebi intervenira koliko mu to dopušta trenutačno stanje u praksi. Osobita zbrka u prijevodu OGZ-a vlada s uporabom naziva *ugovor*. On se dijelom upotrebljava kao istoznačnica za *pogodbu* za njem. ‘Vertrag’. Istovremeno, prijevodni je ekvivalent za njem. nazive ‘Verabredungen’ i ‘Unterhandlungen’. Naziv *uglavci* za ‘Verabredungen’ nije nađen u spisima sudske

prakse iz 1890-ih, niti u *Mjesečniku*, pa je moguće da ju je Spevec uzeo iz nekog drugog izvora.¹⁴ Nazive *ugovor* i *pogodba* sudovi, kao i OGZ, upotrebljavaju kao istoznačnice od 1850-ih do 1918. (Husinec 2020: 257–258). Oba naziva stare su hrvatske riječi potvrđene još u 15. i 16. stoljeću u značenju *dogovor* ili *dogovor o uvjetima pogodbe/ugovora*. Petranović (1850: 28 cf. Husinec, 2020: 256) tvrdi da se *pogodba* koristila u Hrvatskoj i Slavoniji, dok je *ugovor* bio preferirani naziv u Srijemu. *Terminologija* je kao ekvivalent za ‘Vertrag’ uzela *pogodbu*, a Šulek potvrđuju *ugovor*. Vuk ga ima za ‘Verabredungen’ (Husinec 2020: 435, 445). Oko tih naziva, dakle, niti krajem 19. stoljeća nije bilo konzensusa, pa je i Spevec postupao u skladu s time. Nije bio isključiv, već je pokušao napraviti razliku i tek za neke vrste dvostranog dogovora, npr. umjesto *pogodbe uporabne* (§ 1091.), uveo *ugovor*.

c) Greškom stvorio polisemiju

Spevecu se događa da neadekvatni naziv zamjenjuje pogrešnim. Tako naziv *parnica* predlaže za njem. ‘Rechtsstreit’ kako bi zamijenio neprecizni općejezični izraz *pravne prepirke*. No stari hrvatski naziv *parnica* još je 1850-ih bio uveden primarno za ‘Prozeß’ i kao takvog ga je praksa prihvatila (Husinec 2020: 250; Mamić 1992: 139). Spevec stvara novi višejezični naziv i unosi zbrku kakvu i sam želi ukloniti iz OGZ-a. Moguće je da su i prvi prevoditelji uporabom općejezičnog izraza htjeli izbjeći višeznačnost koja je već postojala u *Terminologiji*.¹⁵

5. Zaključak

Rezultati analize jezične revizije prvog hrvatskog prijevoda Općeg građanskog zakonika u privatnom izdanju iz 1899. godine, koju je proveo Franjo Josip Spevec, otkrivaju velike nedostatke hrvatskog pravnog nazivlja i jezika hrvatskog zakonodavstva na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Osobito velike su terminološke nedostatnosti. Među terminološkim pogreškama prevladavaju zastarjeli nazivi te riječi općeg jezika koje se koriste umjesto pravnih naziva, a ima i sinonimije i

¹⁴ Riječ *uglavak* je danas uobičajena u pravnom žargonu kao istoznačnica za klauzulu (npr. Zakon o obveznim odnosima), a potvrđuje i Struna <http://struna.ihjj.hr/naziv/klauzula/21711/>).

¹⁵ *Terminologija* ima *parnicu* za ‘Prozeß’ i za ‘Rechtsstreit’ kao drugi prijedlog, prvi je *pravna razpra*.

polisemije. Spevec također nalazi semantički potpuno neadekvatne nazive, koji su uglavnom omaške ili rezultat nepreciznosti. Tvrdi kako su do te mjere neadekvatni i pogrešni da ih nije moguće razumjeti bez uspoređivanja s izvornikom (1899: V-VI). Pronađene neadekvatnosti potvrđuju mišljenja renomiranih hrvatskih pravnika koji nazivlje u zakonima na kraju 19. stoljeća proglašavaju zastarjelim te neprimjerenim za suvremenu pravu komunikaciju. Ove nedostatnosti vrlo su vjerojatno uzrokovane činjenicom da OGZ od 1853. nije ozbiljno reviziran, pa time niti usklađen s razvojem pravnog nazivlja i struke tijekom druge polovice 19. stoljeća. Kako se 1850-ih hrvatsko nazivlje za mnoge pojmove austrijskog prava tek oblikovalo i to u složenim društveno-jezičnim okolnostima i različitim kontekstima (usp. Husinec 2020: 123), pogreške su razumljive.

Spevec primjećuje i sintaktičku neusklađenost hrvatskog prijevoda OGZ-a s izvornikom, ali i s normom suvremenoga hrvatskog jezika. Analiza na svim razinama potvrđuje Spevecovo inzistiranje na točnosti i preciznosti. Uočava i ispravlja ispuštanja dijelova članaka, fraza, dijelove informacija koji su nužni za razumijevanje nekog pojma te latinskih naziva. Također uočava izraze i nazive koji su dodani uglavnom radi davanja nepotrebnog pojašnjenja, sužavanja značenje naziva iz izvornika, (nepotrebnog) naglašavanja ili su posljedica zastarjelog načina izražavanja.

Rezultati upućuju na zaključak da je Spevecu prilikom revizije bilo važno da tekst učini preciznim odrazom izvornika, a nazivlje, kako pokazuje kontrastivna analiza s nazivljem sudova i publicistike, osuvremeni i uskladi s novim stupnjem razvoja pravne struke i znanosti. Također nastoji riješiti neke probleme polisemije i sinonimije hrvatskih pravnih naziva. Osobito je primjetno njegovo nastojanje da prijevod ne bude tek doslovno prenošenje izvornog teksta, već da je u duhu hrvatskoga jezika.¹⁶ O težini zadatka koji si je postavio svjedoči i činjenica da je i on katkad pogriješio u odabiru primjerenog naziva. Usprkos izrazitoj težnji za odmakom od doslovnog prijevoda prema prijevodu koji će biti razumljiv hrvatskome govorniku, i sam katkad pribjegava doslovnom prenošenju rečenica iz izvornika.

U konačnici može se ustvrditi da jezična revizija OGZ-a pokazuje da se na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće upotrebljavalo nazivlje koje više nije bilo sasvim

¹⁶ Izražavanju u duhu hrvatskog jezika u to su doba težili svi jezično osviješteni i nacionalno orijentirani hrvatski pravници (usp. Husinec 2020: 107–153).

podudarno s onim uvedenim 1850-ih te da proces standardizacije pravnog nazivlja i jezika još uvijek nije bio završen. Osim toga vidljivo je da su se, unatoč jakim purističkim težnjama u pravnom jeziku, zadržali latinski nazivi i da je duh njemačkoga jezika još uvijek bio prisutan u svijesti hrvatskih govornika pravne struke i jeziku kojim su se služili.¹⁷ Važno je, međutim, naglasiti da se većina naziva koje je Spevec predložio, održala do danas i dio je suvremenoga pravnog nazivlja, iz čega se može zaključiti da su revidirani OGZ i sam Spevec nedvojbeno doprinijeli procesu standardizacije hrvatskoga pravnog nazivlja i jezika.

Literatura

a) knjige:

- CREIFELDS, CARL. 2002. *Creifelds Rechtswörterbuch*. Verlag C. H. Beck. München.
- Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Österreichs. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe*. 1853. Aus der keiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei. Wien.
- Franjo Josip Spevec: Njegov život i rad. Sabrao jedan prijatelj*. 1913. Tisak Kraljevske zemaljske tiskare. Zagreb.
- HUSINEC, SNJEŽANA. 2020. *Od punomoćja do punomoći, od vlastitosti do vlasništva. Hrvatska pravna terminologija u sudskoj praksi od 1848. do 1918*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- GLOVACKI-BERNARDI, ZRINJKA. 1998. *Deutsche Lehnwörter in der Stadtsprache von Zagreb*. Peter Lang, 95–246. Frankfurt am Main.
- MAMIĆ, MILE. 1992. *Temelji hrvatskoga pravnog nazivlja*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- PETRANOVIĆ, BOŽIDAR. 1850. *O Austrijskom građanskom zakoniku i o srpskom prevodu istoga*. C.k. dvorne i državne pečatne. Beč.
- ŠARČEVIĆ, SUSAN. 2000. *New Approach to Legal Translation*. Kluwer Law International. The Hague.
- VIDAKOVIĆ MUKIĆ, MARTA. 2006. *Opći pravni rječnik*. Narodne novine d.d.. Zagreb.

¹⁷ Njemački jezik ostao je dio hrvatske kulture dugo nakon sredine 19. stoljeća (Glovacki-Bernardi 1998: 106).

VINCE, ZLATKO. 2002. *Putovima hrvatskoga književnog jezika*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.

SPEVEC, FRANJO JOSIP (UR). *Opći austrijski građanski zakonik. 1899*. Lav. Hartman (Kugli i Deutsch). Zagreb.

b) časopisi:

GRUBER, MILAN. 1911. Hrvatski pravni jezik. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu*. god. XXXVII 47–58, 151–162, 241–251, 322–328, 438–442, 629–636 i 716–728.

MARJANOVIĆ, LUKA. 1897. Prilog pravnoj terminologiji kod Srba i Hrvata, ujedno ocjena srpskoga prevoda Arndtsovih pandekata. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu* 2 i 3 87–100 i 148–160.

SPEVEC, FRANJO JOSIP. 1890. Rad oko pravne terminologije. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu* 7. 329–332.

SPEVEC, FRANJO JOSIP. 1897. Prijedlog skupštini za novi prijevod Zakonika. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu* 188–190.

SPEVEC, FRANJO JOSIP. 1899. Predgovor. Ur. Spevec, Franjo Josip. *Opći austrijski građanski zakonik*. L. Hartmana (Kugli i Deutsch). Zagreb III-IX.

SPEVEC, FRANJO JOSIP. 1910. Hrvatska pravna terminologija. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagreb* 4, 305–310.

VOJNOVIĆ, KONSTANTIN. 1877. O nuždi novoga izdanja gradj. Zakonika. *Mjesečnik Pravničkoga društva u Zagrebu* 6, 245–253.

ZORE, LUKA. 1893. Paletkovanje. *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Razredi filologičko-historički i filosofičko-juridički knj.* 38(1893), 137–190.

c) mrežna i elektronička vrela:

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie.

Theil I. http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ224538609

Theil II. http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ224537502

Theil III. http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ22453740X

(pristupljeno 1. studenoga 2023.)

Struna. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. <http://struna.ihj.hr/naziv/klauzula/21711/> (pristupljeno 3. listopada 2023.)

Zakon o nasljeđivanaju. <https://www.zakon.hr/z/87/Zakon-o-nasljeđiva> (pristupljeno 3. listopada 2023.)

Zakon o obveznim odnosima. <https://www.zakon.hr/z/75/Zakon-o-obveznim-odnosima> (pristupljeno 3. listopada 2023.)

On the Historical Development of the Croatian Legal Language: A Review of the Croatian Translation of the General Civil Code

Abstract

The aim of the present study is to examine the improvements of the first Croatian translation of the Austrian Civil Code (ABGB) in the 1899 private edition to acquire new insights into the historical development and standardization of the Croatian legal terminology and language. The first Croatian translation of the ABGB is of great significance for the history of the Croatian legal language. It was completed in 1953, after Croatian was declared the official language (Vince, 2002: 282). It was reviewed for the 1899 private edition by a distinguished Croatian jurist and law professor Franjo Josip Spevec, after the Association of Croatian Lawyers expressed its dissatisfaction with the Croatian translation declaring it inadequate (Spevec, 1899: III). The analysis of Spevec's corrections revealed what type of translation errors he corrected. For the purpose of discovering correspondence with the terms of legal practice, Spevec's proposals were contrasted with the terminology used by the Croatian judiciary (Husinec, 2020) and in the journal of the Association of Croatian Lawyers *Mjesečnik* (Mamić, 1992) at the end of the 19th century. The results reveal major shortcomings of the Croatian legal language and terminology used in legislation at the turn of the 20th century, in particular their potential to adequately express the concepts of the modern legal profession and science.

Ključne riječi: pravni jezik i nazivlje, standardizacija, revizija prijevoda *Općeg građanskog zakonika*, Franjo Josip Spevec, kraj 19. stoljeća.

Keywords: legal language and terminology, standardization, translation review of General Civil Code, Franjo Josip Spevec, end of 19th century.

